

Norge i Europa

Resultatene fra Den europeiske samfunnsundersøkelsen i 2002 viser at Norge er blant de fremste i Europa når det gjelder livskvalitet og tillit til så vel medmennesker som samfunnsinstitusjoner, mens vi er blant de minst religiøse. Norge skiller seg lite ut fra gjennomsnittet når det gjelder toleranse overfor innvandrere og homoseksuelle. Det samme gjelder vurderingen av regjeringen og demokratiet.

Den europeiske samfunnsundersøkelsen, eller European Social Survey (ESS), ble gjennomført første gang høsten 2002 i 22 europeiske land. Hensikten med ESS er å skape data av høy kvalitet som kan gi grunnlag for å beskrive forskjeller i holdninger og verdier i Europa og, på lengre sikt, beskrive endringer over tid.

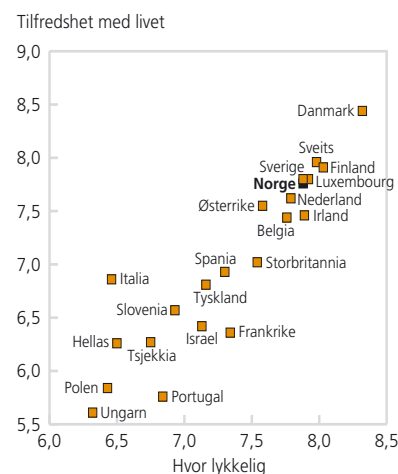
Norge har de siste årene toppet UNDPs Human Development Index (HDI). Indeksen bygger på en rekke objektive indikatorer: to indikatorer på forventet levealder, tre på utdanning, to som går på brutto nasjonalprodukt, (se <http://hdr.undp.org/reports/global/2004/>). Det kan virke som et paradoks at avisene samtidig melder at stadig flere i Norge blir sykmeldt eller uføretrygdet. En av ideene bak ESS var å utvikle sosiale indikatorer som kan supplere det objektive, ved å gi grunnlag for å lage sosiale indikatorer basert på subjektive opplevelser av livssituasjonen. Jeg vil benytte ESS til å sammenligne Norge med de andre landene i Europa på noen subjektive indikatorer: lykke og livskvalitet, religiøsitet, toleranse overfor andre, tillit til folk flest og til samfunnsinstitusjoner, vurderinger av demokratiet og regjeringen.

Lykke, livskvalitet og levestandard henger sammen

I 2002-undersøkelsen ble det stilt to spørsmål som går på lykke og livskvalitet: "I det store og hele, hvor lykkelig er du?" og "Alt i alt, hvor tilfreds er du med livet nå om dagen?" Svarene kunne variere fra 0 til 10 der 10 betyr "Svært lykkelig", "Svært fornøyd". I figur 1 er gjennomsnittene for de 22 landene på de to variablene framstilt i et spredningsdiagram, der symbolet for Norge er en fylt sirkel. Begge spørsmålene synes å måle samme dimensjon siden det er stort samsvar mellom landenes plassering etter de to spørsmålene. Når en skal tolke resultatene, er det verdt å merke seg at gjennomsnittene for alle landene er godt over midten på skalaen. Når dette er sagt, er det også klare forskjeller mellom landene. Forskjellene synes å ha sammenheng med levestandard, men ikke bare det. På topp er Danmark, som ligger godt over en klynge av land som består av Sveits, Finland, Sverige, Norge og Luxembourg. I den nedre delen av figuren finner vi Ungarn, Polen, Portugal, Hellas og Tsjekkia.

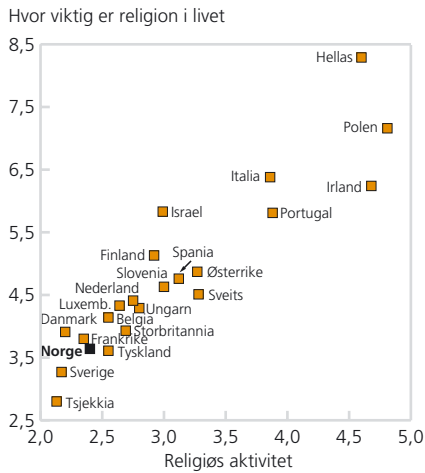
Kristen Ringdal

Figur 1. Tilfredshet med livet og lykkelig¹

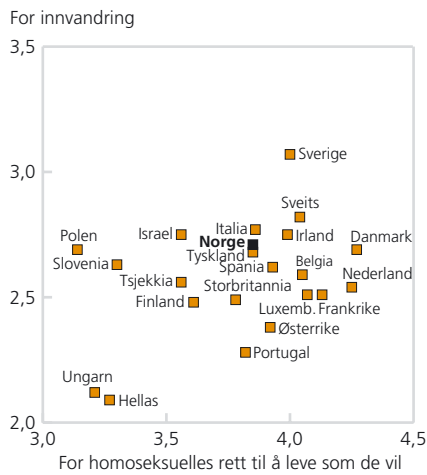
Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002

¹Tilfredshet med livet: basert på spm C1: I det store og hele, hvor lykkelig er du? Velg et tall fra kortet (0=Svært ulykkelig ... 10. Svært lykkelig). Hvor lykkelig: basert på spm B29: Alt i alt, hvor tilfreds er du med livet nå om dagen? Svar ved å bruke tallene på dette kortet, hvor 0 betyr ekstremt misfornøyd og 10 betyr ekstremt fornøyd.

Figur 2. Religiositet²

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002

²Hvor viktig er religion i livet: basert på spm E18: Se på dette kortet og svar på hvor viktig hver av disse tingene er i livet *ditt*? .. Religion? (0=Ekstremt lite viktig ... 10=Ekstremt viktig) Religiøs aktivitet: er basert på et gjennomsnitt av spm C14 og C15, omvendt skåret. C14: Hvis du ser bort fra spesielle anledninger som bryllup og begravelser, hvor ofte deltar du i gudstjenester eller andre religiøse møter? (1=Hver dag ... 7=Aldri). C15: Hvis du ser bort ifra de gangene du går til gudstjeneste, hvor ofte ber du, hvis du ber i det hele tatt? (1=Hver dag ... 7=Aldri).

Figur 3. Toleranse³

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002

³Toleranse for innvandring: beregnet som gjennomsnitt basert på omvendt skåring av spm D4-D9. D4: Se på dette kortet. I hvilken utstrekning synes du at Norge bør la folk av samme rase eller etnisk gruppe som de fleste i Norge, få bosette seg her? D5: Hva med folk av en annen rase eller etnisk gruppe enn de fleste i Norge? D6: I hvilken utstrekning synes du at Norge bør la folk fra rike land i Europa få bosette seg her? D7: Og hva med folk fra fattige land i Europa? D8: I hvilken grad synes du at Norge bør la folk fra rike land utenfor Europa få bosette seg her? D9: Hva med folk fra fattige land utenfor Europa? (1. La mange bosette seg her ... 4. La ingen bosette seg her). Toleranse for homoseksuelles rett til å leve som de vil: basert på spm B46, omvendt skåret: Homofile og lesbiske bør ha frihet til å kunne velge å leve som de selv ønsker (1=Svært enig .. 5=Svært uenig).

Religiositet betyr lite for nordmenn

Den neste figuren (figur 2) bygger på to variabler som går på religiositet. Den vertikale dimensjonen er basert på et enkelt spørsmål om "hvor viktig religion er i livet ditt". Svarene kan variere fra 0 til 10, der det siste betyr "Svært viktig". Den andre dimensjonen er religiøs aktivitet målt ved hjelp av to spørsmål som går på deltakelse i religiøse møter og hvor ofte en ber. Svarene er ordnet slik at høy tallverdi betyr høy religiøs aktivitet. Det er tydelig at på nasjonsnivået går ikke religiositet og lykke sammen. Flere av landene som toppet forrige figur, er i bunnen her. Dette gjelder Sverige, Norge, Danmark, som sammen med Tsjekkia og Tyskland er de mest sekulariserte i Europa. Blant de nordiske landene er Finland minst sekularisert.

Hellas er i europatoppen i religiøs aktivitet, sammen med flere katolske land: Polen, Italia, Irland og Portugal.

Toleranse for andre – Norge midt på treet

Den første dimensjonen i figur 3 er hvor positive de intervjuede var til innvandring. Spørsmålene som er benyttet i samlemålet gjengitt i figuren, går på innvandring både fra fattige og rike land, i og utenfor Europa. Den andre dimensjonen bygger på et enkelt spørsmål om homofile og lesbiske bør ha frihet til å velge å leve som de selv ønsker. Høye tallverdier betyr at en er positiv til spørsmålene. Den store spredningen i diagrammet tyder på at vi har med to ulike holdningsdimensjoner å gjøre. Det mest tolerante landet er Sverige, som er klart mest for innvandring og blant de fremste når det gjelder liberal holdning til homoseksuelles rettigheter. Norge skiller seg lite ut, og befinner seg midt på treet langs begge dimensjoner. Danmark, Nederland og Frankrike er alle meget liberale overfor homoseksuelle, men er mer skeptiske til innvandring. Et i øyenfallende trekk er at de østeuropeiske landene er de minst tolerante overfor homoseksuelle.

Stort samsvar mellom tillit til samfunnsinstitusjoner og tillit til folk flest

Figur 4 går på tillit, til samfunnsinstitusjoner, og til folk flest. Tillit til samfunnsinstitusjoner er målt som gjennomsnittlig svar på likelydende spørsmål om tillit til stortinget, rettsvesenet, politiet, og politikerne. Høye tallverdier betyr igjen stor tillit. Tillit til folk flest er målt ved hjelp av to spørsmål. Den første går på om folk flest vil prøve å utnytte deg eller behandle deg rimelig og rettferdig, og et spørsmål om folk for det meste prøver å være hjelpsomme. Også her angir høye tallverdier tillit. I faglitteraturen er det ikke uvanlig å se på tillit til medmennesker på grunnplanet som en form for sosial kapital som kan danne grunnlag for tillit til samfunnsinstitusjoner. Figuren viser at det er stort samsvar mellom landenes plassering langs de to dimensjonene. På topp finner vi igjen Danmark, fulgt av Finland, Norge, Sverige og Sveits. Alle har til felles at de er rike små land med lange demokratiske tradisjoner.

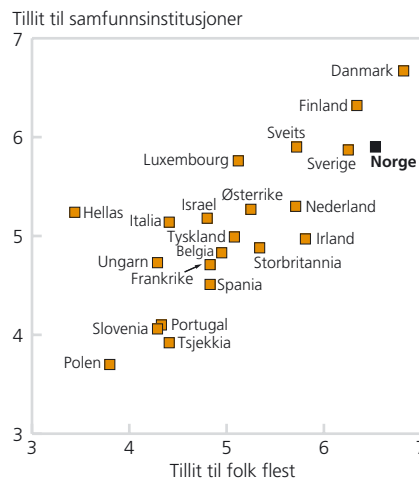
Nederst til venstre i figuren finner vi Polen, Tsjekkia, Slovenia og Portugal. De er karakterisert av relativt liten tillit til medmennesker, eller lav sosial kapital, og liten tillit til sentrale samfunnsinstitusjoner. Hellas er et interessant unntak. De har lav sosial kapital, men er minst på gjennomsnittet i Europa når det gjelder tillit til samfunnsinstitusjoner.

Vurdering av demokratiet og regjeringen – Norge ikke i toppen

Den siste figuren (figur 5) går på vurdering av demokratiet slik det fungerer i ditt land, og hvor fornøyde de intervjuede var med måten regjeringen gjorde jobben sin på. Begge dimensjonene ble målt av hvert sitt spørsmål. Som tidligere, betyr høye tallverdier at en er fornøyd. Denne gang er ikke Norge i toppen. Gjennomsnittet for Norge tyder på en viss misnøye med regjeringen, mens Norge skårer over gjennomsnittet for Europa på tilfredshet med demokratiet. I det øverste høyre hjørnet av figuren finner vi noen land som er meget fornøyd med både regjeringen og demokratiet: Danmark, Luxembourg, Sveits, Finland og Sverige. Det er flere rike land som er på linje med Norge i misnøye med regjeringen, men som også synes å være tilsvarende misfornøyd med demokratiet, spesielt Tyskland, Storbritannia og Frankrike. Ellers er Polen, Portugal og Slovenia de som er minst fornøyd langs begge dimensjoner.

Det er vanskelig å si hvorfor nordmenn ikke er spesielt fornøyd med måten regjeringen gjør jobben sin på. En mulig forklaring er at regjeringen Bondevik er en mindretallsregjering, som i lange perioder, har hatt problemer med å få sine beslutninger i gjennom i Stortinget.

Figur 4. Tillit til samfunnsinstitusjoner og til folk flest⁴

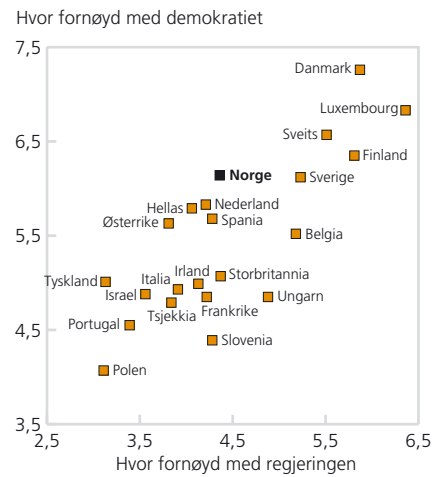

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002

⁴Tillit til samfunnsinstitusjoner: Tillitsindeksen er gjennomsnittet av verdiene på disse fire spørsmål: Se på dette kortet, og fortell meg på en skala fra 0-10 hvor stor tillit du *personlig* har til hver av institusjonene jeg leser opp. Null står for at du ikke har noen tillit til institusjonen i det hele tatt, mens ti står for at du stoler helt på institusjonen. Vi begynner med.. Stortinget, Rettsvesenet, Politiet, Politikerne.

Tillit til folk flest: indeksen er beregnet som gjennomsnitt av følgende spørsmål: A8: Ta en titt på dette kortet. Vil du stort sett si at de fleste er til å stole på, eller at en ikke kan være for forsiktig når en har med andre å gjøre. Vær så snill å gi meg svaret på en skala fra 0-10, der null betyr at en ikke kan være for forsiktig, mens ti betyr at en kan stole på folk. A9: Se på dette kortet. Tror du at folk flest vil prøve å utnytte deg hvis de fikk sjansen, eller vil de prøve å behandle deg rimelig og rettferdig? (0=Folk flest vil prøve å utnytte meg ... 10=Folk flest vil prøve å være rimelige og rettferdige). A10: Vil du si at folk for det meste prøver å være hjelpsomme, eller at de har nok med seg selv? (0=Folk har nok med seg selv ... 10=Folk prøver stort sett å være hjelpsomme)

Figur 5. Tilfredshet med demokratiet og med regjeringen⁵

Kilde: Den europeiske samfunnsundersøkelsen 2002

⁵Hvor fornøyd med demokratiet: basert på spm B32: Og sett under ett, hvor fornøyd er du med måten demokratiet fungerer på i Norge? (1=Ekstremt misfornøyd ... 10=Ekstremt fornøyd) Hvor fornøyd med regjeringen: basert på spm B31: Tenk nå på regjeringen i Norge. Hvor fornøyd er du med måten den gjør jobben sin? (1=Ekstremt misfornøyd ... 10=Ekstremt fornøyd).

Mer informasjon om Den europeiske samfunnsundersøkelsen kan finnes på disse nettsidene:
<http://www.europeansocialsurvey.org/>
<http://www.nsd.uib.no/>

Konklusjon

Norges plassering på livskvalitetsindikatorerne passer ganske bra med de objektive kriteriene i Human Development Index, selv om Norge ikke kommer helt på topp blant landene i Europa. Som ventet er Norge blant de mest sekulariserte landene i Europa. Dette gir seg utslag i lav religiøs aktivitet, og religion blir vurdert som lite viktig i livet til de fleste nordmenn. Når det gjelder tillit skårer Norge høyt. Spesielt gjelder dette tillit til våre medmennesker, der bare Danmark skårer høyere enn oss. Men vi har ikke noe spesielt å skryte av når det gjelder toleranse verken til innvandrere eller til homoseksuelle. Endelig er vi langt mer tilfreds med måten demokratiet fungerer på, enn med måten regjeringen gjør jobben sin på. Spesielt på den siste indikatoren ligger vi bare midt på treet blant de europeiske landene.